

ЗБЕРЕГТИ КОНТАКТ

ЧИ МОЖЛИВИЙ ПЕРЕХІД НА СУДОВІ ЗАСІДАННЯ ОНЛАЙН У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ?

Олександр Лисак

Олександр Лисак: Зараз напроцьовуються пілотні проекти з використанням систем «Електронного суду», зокрема, щоб докази сторін формувалися в електронному вигляді. До цих матеріалів матимуть вільний доступ сторони провадження — преш за все, прокурор та захисник, а також суд, який розглядає відповідну справу. Тобто певна взаємодія онлайн можлива, щоб письмові докази не передавати, їздити, копіювати і переживати, чи все отримано, а мати зручний доступ зі свого робочого місця. Чому б ні? Думаю, і суду так буде зручніше, не носити стоси паперів.

Але якщо доказом є показання свідків, яких треба допитати у судовому засіданні? Змоделюємо ситуацію, коли такий допит відбуватиметься онлайн. Уже виникає ряд питань. Наприклад, якщо перед тим, як поставити запитання, захист хоче показати свідкові певний документ чи предмет. Яким чином це зробити? Можна надіслати копію документа за місцем фізичного знаходження свідка. Він ознайомиться зі змістом. Але якщо питання стоятиме щодо оригінальності цього документа? Такі питання треба вирішити до того, як відмовитися від судових засідань наживо. До цього повинні бути готові технічно і суди, і сторони.

Пандемія COVID-19 змусила змінити ставлення людей до багатьох речей. Від особистих стосунків до споживчих звичок. Змінився і стиль роботи більшості людей — працівники інтелектуальної праці, не прив'язані до виробничих потужностей, переглядають свої графіки, способи комунікації, змінюють оупенспейс-офіси в бізнес-центрах на затишок персонального кабінету.

Звісно, карантинні обмеження не могли не позначитися і на роботі правників, зокрема судових адвокатів, у яких виникли значні проблеми з персональною участю у засіданнях. Проте якщо для цивільного, господарського та адміністративного процесів запровадження дистанційного правосуддя видавалося цілком

логічним рішенням, то кримінальний процес все ще залишається «очним».

Навіщо ми приходимо у судові засідання в кримінальних справах, чи потрібні вони у звичному вигляді, чи треба переглянути їх кількість і формат? Такі питання вже понад пів року тримає у голові кожен практикуючий захисник. Та єдиної думки щодо можливості ефективного захисту у кримінальній справі на відстані все ще немає.

У новій рубриці «Діалог» пропонуємо вислухати аргументи двох визнаних експертів у сфері захисту від кримінального обвинувачення — партнерів EQUITY **Олександра Лисака** та **Ярослава Зейкана**, а також зробити власні висновки.

Тому правосуддя у кримінальних справах без класичних судових засідань (окрім як в окремих випадках провадження за кримінальні проступки) — питання майбутнього, і не найближчого.

Як сьогодні ми можемо вирішувати питання про докази онлайн, на дистанції? Якщо я фізично знаходжуся в Києві, а прокурор пропонує долучити до матеріалів справи документ у судовому засіданні, яке відбувається, приміром, в Одесі, то чи можу я бути переконаним, що долучається документ, який перед тим був відкритий мені у порядку статті 290 КПК України, і я з ним ознайомився? Хтось повинен звірити відповідність фізичного документа сканованій копії, доступ до якої надано учасникам. Якщо такі нюанси буде вирішено, то, ймовірно, принаймні частину судових засідань можна буде проводити дистанційно, обмеживши кількість паперових копій матеріалів.

Та, наголошую, аби ці правила спрацювали, треба їх ретельно продумати та внести відповідні зміни до процесуального законодавства, забезпечити сервери та інформаційні системи, обладнання, які дозволять зберігати великий обсяг даних і забезпечувати постійний безперебійний доступ до них попри прогнозовано велике

Ярослав Зейкан

навантаження, можливо, спробувати пілотні засідання, щоб відпрацювати такі підходи до дрібниць.

Але глобально, думаю, перехід на онлайн-судочинство і в кримінальних справах — це питання часу.

Ярослав Зейкан: Можливо, але я не думаю, що найближчого майбутнього. Тому що коли ти допитуєш свідка, ти повинен бачити його реакції на те чи інше запитання, бачити його загальний стан і подібне. Відчувати це, допитуючи онлайн, не буде зручно. Не говорячи вже про ризики поганої передачі зображення.

І загалом між допитуваним і особою, яка ставить запитання, виникає певний психологічний зв'язок, який є дуже важливим для справи. На цих тонкощах, напівтонах емоцій може ґрунтуватися майбутній виправдальний вирок. Тому я схильюся до того, що коли судом допитуються свідки, то за дуже обмеженим колом винятків, пов'язаних преш за все з безпекою осіб, які дають показання, всі учасники повинні перебувати в одному процесі, в одному

приміщенні. І на ці реакції реагує і суддя, не тільки адвокат чи прокурор.

Справа в тому, що судді, які мають 10–15 років практичного досвіду, вже навчилися «читати» людей. Не безпомилково, звісно, але все ж таки. Суддя може оцінити вартість показань свідка з перших його жестів, з того, як особа зайшла у зал судових засідань, і це дуже важливо для справи. Тому й існує правило безпосереднього дослідження доказів судом.

А як буде на відстані: сидить собі суддя сам у кабінеті. Біля нього тільки помічник. Обвинуваченого немає, прокурора немає, свідка немає, захисник теж через електронний зв'язок. Хто поруч зі свідком за межами охвату камери — невідомо, чи є поруч з ним його адвокат?..

Тому я противник того, щоб допит свідка у кримінальному процесі, де вирішується доля людини, ми проводили у режимі онлайн. Ні, мене можуть назвати ретроградом, але я в цьому питанні категоричний: коли допитуються свідки, повинні проводитися повноцінні судові засідання!

Олександр Лисак: Дійсно, коли допитуєш свідка у судовому засіданні, ти можеш бачити його психологічний стан, як він реагує на запитання. Для мене допит свідка — ідеальна стадія процесу, яку я дуже люблю. Але ж ми допитуємо і свідків зі зміненими персональними даними — залегенованих осіб, ми їх не бачимо. Їхній голос змінюється — ми не можемо чути реакцій. І вже такі допити відбуваються в режимі онлайн через відеоконференцзв'язок. Дуже часто ми не бачимо хто це, який вигляд він має, як він рухається у момент допиту тощо. Але ж ми повинні ефективно працювати і з такими свідками.

Так, я погоджуюся, що допитувати свідка очно набагато зручніше і приємніше. Та, мабуть, нам усе ж таки треба бути готовими до того, що колись ми будемо і звичайних свідків заслуховувати дистанційно. І нам треба буде розвивати свої вміння, щоб навіть без психологічного контакту перетворювати свідків обвинувачення на свідків захисту, ставити правильні запитання і досягати найкращого результату для свого клієнта. ■

S
E
T
A
L
E
E
E
U
I
E
S
U
S

EQUITY
attorneys at law

equity.law